

Karjalaisella vieraanvaraisuudella

Kulttuurikulkijan Ilomantsi

2013-14

Tänne olen tullut, saapunut Suomen itäisimpään kolkkaan. Ennakkoluulottomasti lähden liikkeelle: olen täällä runonlaulun tunnelmissa, Ilomantsin maisemissa. Kuljen pitkin pogostaa kulttuurikulkijan uteliaiin askelin...

Nousen korkealle, visitornista Viinitorniksi muuttuneen näköalakahvilan terassille. Täältä näkyy sen seitsemän järveä, pienet kylät, vihreät vaarat, pappilan mäki, kirkot. Istun hetkeksi kuohujuoman kanssa katsomaan pilviä, maisemia – kauas katsoessa siniset ajatukset valtaavat mielen.

1 *Hermannin Viinitorni, Kappalaisentie 1, puh. 0207 789 233*

Avoinna kesäkautena joka päivä klo 10-22.

Katso tarkemmin www.hermanninviinitila.fi

2 *Hermannin Viinitila, Käymiskuja 1*

puh. 0207 789 230, www.hermanninviinitila.fi

Avoinna kesä-, heinä- ja elokuussa ma-pe klo 9-17, la klo 10-17,

heinäkuussa avoinna myös sunnuntaisin klo 12-17.

Muuna aikana ma-pe klo 9-16.

Jatkan matkaani Kirkkotietä pitkin luterilaiseen kirkkoon (1796), jota myös sadan enkelin kirkoksi kutsumaan. Ihastelen kirkon värikylläisiä maalauksia. Vähän matkan päässä sijaitsee ortodoksinen Pyhän Elian kirkko (1891), joka on pääkirkko. Pieniä rukoushuoneita, siis tsasounia, on Ilomantsissa useitakin. Viivähdän hetken kirkossa ja sytytän tuohuksen eli kynttilän. Kirkon naapurissa toimii Iljala, jonne pistäydyn kahville ja tutustun talon monimuotoiseen lähimmäispalvelutyöhön. Käyn vielä Kokonniemen kalmistossa, jonka vanhat hautagrobut vievät aikamatkalle menneisyyteen.

- 3** *Evangelis-luterilainen kirkko, Henrikintie 1, puh. 0400 364 200
Avoinna kesäkaudella. Lisätietoja: www.ilomantsinseurakunta.fi*
- 4** *Ortodoksinen Pyhän Elian kirkko, Kirkkotie 15, puh. 013 881 084
Avoinna 24.6.–18.8.2013 ja 23.6.–17.8.2014 klo 11.30–17.30.*
- 5** *Iljala, Kirkkotie 17 ja 42, puh. 040 778 7502
Avoinna ma-pe 8-16*

Poikkean Kalevalantieltä mutkittelevalle Kauppatielle. Täällä vielä vanhat rakennukset kertovat entisistä ajoista. Vastaan osuu Nukke- ja nalletalo, jonne piipahdan ihastelemaan käsintehtyjä nukkeja ja nalleja, joita on esillä yli 3000 ja joista vanhimmat ovat 1920-luvulta. Nukke- ja nalleleiriä pidetään joka kesä juhannuksen jälkeisellä viikolla.

6 *Nukke- ja nalletalo,
Kauppatie 30, puh. 040 778 7502*

*Avoinna 1.6.–31.8.2013 & 1.6.–31.8.2014 ma-pe 10–16
Muina aikoina tilauksesta.*

Seuraavana kohteenani on Taitokeskus Ilomantsi, Pirolan Piha, joka tarjoaa kulttuuria ja kädentaitoja. Tutustun vaikuttavaan Kotirintama -näyttelyyn sekä teen tuliaisostoksia. Tässä viehättävässä pihapiirissä saa helposti vierähtämään tunnin jos toisenkin.

- 7 *Taitokeskus Ilomantsi, Pirolan Piha, Kauppatie 26, puh. 050 315 6950, www.taitopohjoiskarjala.fi
Avoinna ympäri vuoden ma-pe 10-17, heinäkuussa myös la 10-14*

Matkani jatkuu ja kylän keskusta eli pogosta jää jo hieman taakse, kun lähden kohti Parppeinvaaraa. Runonlaulajan Pirtti katsoo kutsuvasti tietä pitkin askeltavaa kulttuurikulkijaa. Sisällä pirtissä istahdan puupenkille ja nautin hetkestä kantelemusiikkia kuunnellen. Vierailen luontopirtti Mesikässä, joka esittelee ilomantsilaista luontoa ja Heimo Rautavan mittavaa eläinkokoelmaa. Kierrän ulkoalueen museorakennukset ja soman tsasounan sekä vierailen uudessa eläinmuseossa. Rajakenraalin majassa tutustun Raja, Raappana, Rukajärvi -näyttelyyn multivisioesityksineen.

Seuraavaksi suuntaan Ravintola Parppeinpirttiin. Perinneruoat nykykarjalaisena versiona antavat makumuistoja mukaan. Piipahdan vielä perinneruokanäyttelyssä ja seuraan ”piiroon paistoo piirakka-tsupussa”.

8 *Parppeinvaara Runokylä, Parppeintie 4 C, puh. 050 375 8787*
Avoinna kesä- ja elokuussa 2013 ja 2014 ma-su 10–16 ja heinäkuussa 2013 ja 2014 ma-su 10–18. Muina aikoina tilauksesta ryhmille.
Katso tarkemmin: www.parppeinvaara.fi

11 *Ravintola Parppeinpirtti, puh. 010 239 9950*
Avoinna syyskuusta toukokuuhun ma-pe 10–15, su 11–16,
kesä- ja elokuussa ma-su 10–17, heinäkuussa ma-su 10–18.
Katso tarkemmin: www.parppeinpirtti.fi

Ilomantsinjärvi

- 1** *Hermannin Viinitorni*
- 2** *Hermannin Viinitila ja myymälä*
- 3** *Evankelis-luterilainen kirkko*
- 4** *Ortodoksinen Pyhän Elian kirkko*
- 5** *Iljala*
- 6** *Nukke- ja nalletalo*
- 7** *Taitokeskus Ilomantsi, Pirolan Piha*
- 8** *Parppeinvaaran Runokylä*
- 9** *Ravintola Parppeinpirtti*

Möhkö, kylän nimi, joka saa hyvälle tuulelle: siellä on päästävä käymään! Kilometrejä keskustasta kertyy parisenkymmentä. Matkan varrella huomaan, että tässä kuljetaan Suomen sotahistoriallisissa maisemissa; Taivallampi ja Oinasalmi. Kaatiolammen taistelualue, 6 km Möhkön kylältä, on kunnostettu matkailukohteeksi. Opastaulun avulla tutustun alueeseen, jossa on kunnostettuja taisteluasemia ja panssariesteitä – en edes pysty kuvittelemaan minkälaiset tunnelmat täällä oli elokuussa 1944, jolloin ratkaisevat Ilomantsin taistelut käytiin.

Jo matkalla Möhköön silmiini osuu Petkeljärven kansallispuiston viitta. 6 km poikkeama Möhkön tieltä kannattaa tehdä, sillä tien varren harju- ja suomalaisema on upea. Opastuskeskuksessa tutustun kansallispuiston tarjontaan.

*10 Petkeljärven kansallispuisto/retkeilykeskus, Petkeljärventie 61, puh. 041 436 1790, www.luontoon.fi/petkeljarvi, www.petkeljarvi.fi
Avoinna kesäkaudella toukokuun alusta elokuun loppuun.*

Keskellä Möhkön kylää, sillan kupeessa sijaitseva vanha asuntoproomu Möhkön Manta toimii kesäkahvilana. Möhkön ruukki tien toisella puolella avaa ovet vanhaan maailmaan.

Täällä toimi aikanaan Suomen suurin järvimalmista rautaa jalostanut ruukki. Möhkön historiaan kulkijan johdattavat monet näyttelyt, masuunin rauniot, sepän paja, Pytingin puutarha, Lemmenpolku ja entisöity kanava sulkuineen. Kesäaikaan ruukilla on vaihtuvia näyttelyitä, jotka levittäytyvät koko ruukin alueelle.

Möhkön Mantan takana sijaitseva kesäteatteri herää eloon joka kesä heinäkuussa. Ilomantsin Näyttämökerho marssittaa tuolloin estradille laadukasta kesäteatteria, joka ei jätä katsojiaan koskettamatta. Möhkön kesäteatteriin on päästävä!

11 *Möhkön ruukki, Möhköntie 209, puh. 050 342 8825*
Avoinna kesäkaudella toukokuussa pe-su klo 10–16, kesä- ja heinäkuussa päivittäin klo 10–18 ja elokuussa ti-su klo 10–16. Muina aikoina tilauksesta ryhmille. Katso tarkemmin www.mohkonruukki.fi

12 *Savottakahvila Möhkön Manta, Möhköntie 210, puh. 040 861 6373, www.mohkonmanta.net*
Avoinna kesäkaudella toukokuusta elokuuhun. Mantan Majatalo avoinna ympäri vuoden.

13 *Möhkön kesäteatteri, Möhköntie 210, 82980 Möhkö, puh. 050 431 9712 www.teatterimohko.fi*
Teatteriesitykset heinäkuussa.

Käyn vielä tällä kulttuurikulkijan kierroksellani Hattuvaarassa, jonne pääsee Möhköstä tai suoraan Ilomantsin keskustasta.

Runon ja Rajan tie kulkee Hattuvaaran kylän halki. Tien varrella oleva jyhkeä Taistelijan Talo on rakennettu yli 20 vuotta sitten kunnianosoitukseksi sotiemme veteraaneille. Tutustun sotahistoriallisiin näyttelyihin, jotka kertovat niin suomalaisten kuin venäläistenkin toiminnasta. Pihalla miehistökorsu, taistelujen kulkua kuvaavat kartat, tykit ja rajapuomit kertovat omaa tarinaansa. Taistelijan Talolla on myös ravintola.

**14 Taistelijan Talo, Hatuntie 387 a, puh. 0400 273 671,
Avoimna 1.-22.6. ja 14.8.-31.8. 2013 ja 2014 ma-su 10-18, 23.6.-13.8.2013
ja 2014 ma-su 10-20. Muina aikoina avoimna tilauksesta.
Katso tarkemmin: www.taistelijantalo.fi**

Hattuvaaran kylän keskusta on pieni, joten kävelen Makkolan museo-tilalle, jossa kesällä 1944 majaili mm. kapteeni Lauri Törni miehineen. Makkolan tilalla on kuvattu useita elokuvia, mm. elokuvan Lupaus (2005) kohtauksia.

Poikkean vielä Suomen vanhimpaan edelleen käytössä olevaan ortodoksiseen tsasounaan. Hattuvaaran tsasounan nimikkopyhät ovat apostolit Pietari ja Paavali. Heidän muistopäivänään vietetään tsasounan vuosijuhlaa, Petrun praasniekkaa.

Hattuvaaran tsasouna

Avoinna: 29.6.–28.7.2013

ja 29.6.–27.7.2014,

ma suljettu (aukioloajan ulkopuolisesta vierailusta opastusmaksu)

Taistelijan Talolta 1,7 km päässä sijaitsee ”Taistelijan Taival”. Reilun 1,5 km pituinen polku on vaikuttava. Mobiiliopastuksesta kuuntelen ja opastetauluista luen kuinka tunnelmistaan kertovat ne veteraanit, jotka parikymppisinä nuorukaisina taistelivat näissä kohteissa vuoden 1944 elokuussa. Puhutteleva tunnelma on vahvasti läsnä, ja jatkan mietteissäni matkaani.

Kun olen täällä Hattuvaaran kultamailla, päätän lähteä käymään Euroopan Unionin mantereen itäisimmällä pisteellä n. 20 km päässä kylän keskustasta. Rotaryjen pystyttämältä merkkipaualta näkyy pienessä saassa olevat Suomen ja Venäjän rajapaalut.

15 Retket itäpisteelle:

Kauko Puruskainen, puh. 0400 273 671

16 Erämatkailukeskus Käenkoski,

Naarvantie 194 b, puh. 040 739 6384,

www.ilomantsi.com/kaenkoski.

Avoinna 15.5.-14.9. ma 12-18,

ti suljettu, ke, to 9-18, pe, la 9-00.30,

su 12-16. 16.9.2012-14.5.2013 ma,

ti suljettu, ke, to 9-18, pe, la 9-00.30,

su 12-16. Ruoka- ja

majoituspalvelut, ravintola.

17 Maukkulan Mustikkamäki,

Toukka-ahontie 9 a-b,

puh. 040 740 3002,

www.maukkulanmustikkamaki.fi. Avoinna kesällä ma-pe 10-16, muina

aikoina tilauksesta. Ruoka- ja majoituspalvelut, kotileipomo, kotieläinpiha.

Ajellessani Joensuuntietä pois päin Ilomantsista on 10 kilometriä keskustan jälkeen leipomo ja majoituspaikka Maukkulan Mustikkamäki. Sieltä ostan mukaani tuoreet perinteiset ruis- ja kauraleivät evääksi ja tuliaisiksi kotiin. Samalla tutustun kotieläinpihaan, jossa on edustettuna kaikki suomalaiset alkuperäisrodut.

Kulttuurikulkijan kierrokselta jäi monentyyppisiä mielikuvia, makumuistoja ja tunnelmapalasia. Olen saanut vastauksen siihen mitä Ilomantsi voi kulttuurikulkijalle tarjota. Ihastuin Ilomantsiin, sen ihmisiin ja maisemiin. Ja näkemättä jäi vielä ainakin Koitere satoine saarineen – tänne on tultava uudestaan.

Karjalaisella vieraanvaraisuudella

Kulttuurikulkijan Ilomantsi

2013-14

**Ilomantsin
Matkailuyhdistys ry
www.ilomantsi.com**